

Sundbyberg 2025-09-22

Diarienummer: S2025/00778

Vår referens: Hanna Sejlitz

Mottagare: s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar: Digital teknik på lika villkor – En reglering för socialtjänsten och verksamhet enligt LSS (SOU 2025:39)

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 54 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

Funktionsrätt Sverige är djupt oroad över de negativa konsekvenser som utredningens förslag om digital teknik kan få för personer med funktionsnedsättning, särskilt gällande självbestämmande, integritet och rätten till mänsklig kontakt.

Det är av yttersta vikt av att skydda den enskildes rätt till egna val. Rätten till självbestämmande och integritet är en mänsklig rättighet. Att göra det möjligt att runda kravet på samtycke för användning av integritetskänslig digital teknik, baserat på en bedömning av nedsatt

beslutsförmåga, strider mot Funktionsrättskonventionens artikel 12, som förbjuder att en person nekas rättskapacitet på grund av mental kapacitet. Förslaget strider dessutom mot artikel 4 i samma konvention, som fastslår att ny lagstiftning inte får försämra rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi anser att integritetskänslig teknik, som sensorering, positionering och monitorering, endast ska användas med individens samtycke. Funktionsrätt Sverige instämmer i att digital teknik kan ha positiva effekter för individer som själva väljer att använda den, och vi lyfter i många sammanhang det stora behovet av att bryta det digitala utanförskapet för vissa grupper. Men utredningens förslag riskerar att leda till minskad personalnärvaro, ökad ofrivillig ensamhet och att integritetskänslig teknik införs mot den enskildes vilja. Den enskildes vilja ska alltid vara avgörande – den som vill ha teknik ska få den, medan den som inte vill ska få det stöd som passar bäst.

För att säkerställa att en bedömning av enskildes beslutsförmåga är korrekt, krävs det att personal har tillräcklig kompetens för att kunna kommunicera på individens villkor. Utredningen har inte heller gjort en konsekvensanalys för personer med funktionsnedsättning, som i allra högsta grad berörs av förslagen.

Nedan ger Funktionsrätt Sverige kommentarer till några av förslagen.

Ett tydligt lagstöd och teknikneutral reglering (8.3, 8.4.3, 8.5, 8.6.3)

Funktionsrätt Sverige instämmer i att det bör införas ett tydligare lagstöd för användning av digital teknik i Socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och vi stödjer att regleringen ska vara teknikneutral.

Digital teknik kan vara ett verktyg för att förenkla vardagen, öka tryggheten, medbestämmandet och stärka självständigheten. När digitala hjälpmedel används på rätt sätt kan de underlätta allt från kommunikation och sociala kontakter till medicinhantering. Det är dock avgörande att teknikanvändningen sker med respekt för individens självbestämmande, personliga integritet och rätten till

insatser som håller god kvalitet. Det måste finnas en balans mellan att dra nytta av teknikens fördelar och att skydda individens rättigheter och behov av mänsklig kontakt. Digital teknik får aldrig ersätta behovet av personlig interaktion, som är en grundläggande del av all mänsklig interaktion och omsorg. Tekniken ska ses som ett komplement, inte en ersättning för mötet mellan människor.

Vi är djupt oroade över att både direktiven och de inledande orden i utredningens sammanfattning har en utgångspunkt i behovet av att effektivisera och lösa personalbrist. Stället för det mer rimliga - i den personliga självständigheten och ökade livskvalitén. Medan vi ser de potentialer som digital teknik kan ha, befarar vi att förslagen riskerar att försämra rättigheter, särskilt för personer som bedöms ha nedsatt beslutsförmåga. En person med funktionsnedsättning ska alltid ha rätt att själv bestämma om den vill använda digital teknik.

En reglering som inte är tillräckligt restriktiv riskerar att leda till att tekniken primärt införs för att lösa personalbrist, snarare än för att tillgodose individens behov. För många personer med funktionsnedsättning är den mänskliga kontakten en central del av insatsen. Om kostnads- och tidsbesparingar prioriteras framför social interaktion, kan det leda till ökad ensamhet och försämrad livskvalitet. För att motverka denna risk föreslår vi att det förtydligas att digital teknik endast ska användas som ett komplement till personlig kontakt.

Vidare bör en laghänvisning till lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuL) inkluderas direkt i SoL och LSS för att markera att användning av integritetskänslig teknik, som monitorering och sensorering, kräver ett särskilt skydd. En sådan tydlighet är nödvändig för att personalen i verksamheterna, som ofta saknar juridisk kompetens, ska kunna tillämpa lagstiftningen korrekt.

Välfärdsteknik riskerar att bli en extra ekonomisk börda för personer med låg inkomst. Detta kan hanteras genom ett system som liknar det högkostnadsskydd som finns inom hälso- och sjukvården eller att digitala hjälpmedel omfattas av samma högkostnadsskydd. Utan en sådan reglering finns en risk för ojämlik tillgång till digital teknik

för ekonomiskt utsatta grupper och går emot principen om att en funktionsnedsättning ska aldrig bli en merkostnad.

Hjälpmedelsområdet är snårigt med otydlig ansvarsfördelning. Vi vill därför förstärka utredningens konstaterande om behovet av ytterligare utredning när det gäller samverkan rörande välfärdsteknik och hjälpmedel.

Användning av särskilt integritetskänslig digital teknik (8.6.1, 8.6.2, 8.7.1, 8.7.2 och 8.7.3)

Funktionsrätt Sverige delar utredningens bedömning att teknik som möjliggör monitorering, positionering eller sensorering är särskilt integritetskänslig och kräver en särskild reglering i SoLPuL. Det är viktigt att de integritetsskyddande åtgärderna blir tillräckligt robusta för att skydda individen. Vi stödjer också kravet på uppgifts- och lagringsminimering, men ser att ytterligare stöd kan behöva tas fram för att bestämmelsen ska fungera i praktiken.

Funktionsrätt Sverige håller inte med utredningen att gällande rätt är tillräcklig för att digital teknik ska användas ändamålsenligt och vi anser, till skillnad från utredningen, att det finns skäl att införa en särskild rätt till inflytande i frågan om en insats ska ges med eller utan inslag av digital teknik.

Vi instämmer i att informerat, specifikt och frivilligt samtycke ska inhämtas. Det är dock avgörande att begreppet ”informerat samtycke” inte bara innebär att information har lämnats, utan att den också har förmedlats på ett sätt som möjliggör att för personen att förstå och ta till sig den, vilket kräver kunskap hos personalen kring personens sätt att ta emot och bearbeta information. Om personalen saknar denna kompetens riskerar de att felaktigt bedöma en persons beslutsförmåga som nedsatt, vilket i sin tur leder till en lägre grad av självbestämmande för personen.

Vi instämmer i kravet på uppgifts- och lagringsminimering, men anser att bestämmelsen är otillräcklig i sin nuvarande utformning. Det behövs bindande föreskrifter om hur gallring och uppföljning ska ske i praktiken, annars finns en risk att information sparas längre än nödvändigt och att syftet med uppgiftsminimering går förlorat.

Barns beslutskompetens (9.2.2, 9.3.1, 9.3.2, 9.3.3)

Funktionsrätt Sverige motsätter oss utredningens bedömning att det finns tillräckligt stöd för hur barns beslutsförmåga ska tillvaratas, särskilt för barn med vissa funktionsnedsättningar. Socialstyrelsens befintliga stöd ger inte personalen tillräcklig vägledning. En godtycklig bedömning av "ålder och mognad" riskerar att leda till att barn med vissa funktionsnedsättningar inte blir hörda i frågor som rör deras egna liv, vilket strider mot Barnkonventionen. En statlig utredning¹ har också visat att barn med funktionsnedsättning överlag sällan kommer till tals i ärenden gällande LSS.

Vi föreslår att Socialstyrelsen får i uppdrag att utveckla metodstödet för hur man samtalar med och bedömer beslutsförmåga hos barn med funktionsnedsättning för att säkerställa att deras vilja blir hörd och respekterad.

Användning av digital teknik vid insatser till personer med nedsatt beslutsförmåga (10.3, 10.4, 10.7)

Funktionsrätt Sverige anser att utredningens förslag för personer med nedsatt beslutsförmåga utgör den mest allvarliga bristen i utredningen och hotar grundläggande mänskliga rättigheter. Den enskildes behov och vilja måste alltid vara avgörande vid beslut om digital teknik bör användas vid utförandet av en insats. Att underlätta för professionen i vård- och omsorgsverksamhet att få den enskildes samtycke till användning av digital teknik för personer med nedsatt beslutsförmåga får aldrig ske på bekostnad av den enskildes rätt till frivillighet, självbestämmande och inflytande.

Konventionsstaternas erkännande av rätten till individuellt självbestämmande och oberoende för personer med funktionsnedsättning och friheten att göra egna val befasts i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utredningens förslag att integritetskänslig teknik kan användas utan samtycke om det inte finns "anledning att anta att den enskilde skulle ha motsatt sig behandlingen" strider mot

¹ Se Barnkonventionen blir svensk lag, SOU 2020:19, se sid 189 samt 196 ff.

Funktionsrättskonventionens artikel 12², som slår fast att personer med funktionsnedsättning har rättskapacitet på lika villkor som andra. Mental kapacitet aldrig användas som skäl för att frånta någon rättskapacitet³. Förslaget är också i strid med konventionens artikel 4, som förbjuder lagstiftning som försämrar rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt FN:s funktionsrättskommitté är övervakning en av de faktorer som kan bidra till att göra en bostad institutionslik, vilket riskerar att ske med utredningens förslag.

Reglering om användning av digital teknik vid nedsatt beslutsförmåga (8.6.6, 10.4, 10.12)

Vi avstyrker utredningens förslag att det ska vara möjligt att runda ett samtycke för att införa integritetskänslig teknik. Utifrån dagens förutsättningar i verksamheterna delar vi inte utredningens bedömning att integritetsriskerna kan hanteras genom befintliga och föreslagna regler på området.

Själva begreppet "nedsatt beslutsförmåga" är problematiskt eftersom det riskerar att skapa ett felaktigt perspektiv. Det kan misstolkas som en brist hos individen, när problemet ofta ligger i omgivningens oförmåga att tolka den enskildes vilja.

Vidare måste det vara tillräckligt att den enskilde visar ett tydligt motstånd mot tekniken för att den inte ska vara tillåten, oavsett en bedömning av beslutsförmåga. Vi föreslår att 10.4, punkt 2 ersätts med: "Den enskilde inte motsätter sig behandlingen av personuppgifterna eller det inte finns anledning att anta att den enskilde skulle ha motsatt sig behandlingen av personuppgifterna".

Särskild kompetens krävs för att göra bedömning om nedsatt beslutsförmåga (10.5, 10.7)

Utredningens förslag, som innebär att personalen närmast individen ska göra komplexa bedömningar av personens förmåga att ta ställning till digital teknik, är problematiskt. Detta går stick i stäv

² [Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll](#)

³ [Allmän kommentar nr 1 \(2014\) om artikel 12 Likhet inför lagen](#)

med att både IVO och Socialstyrelsen larmat om att personal inom socialtjänsten och LSS ofta saknar den nödvändiga kompetensen för att göra korrekta och rättssäkra bedömningar.

Även om personal som arbetar nära den som får insatsen känner individen bäst, räcker det inte alltid för att bedöma beslutsförmåga. En korrekt bedömning kan kräva specialistkunskap om olika kommunikationsmetoder och informationsstöd. Dessutom är personalen ofta under hög arbetsbelastning, vilket ökar risken för att bedömningar görs bristfälligt enbart för att lösa en ansträngd arbetssituation, snarare än för att tillgodose individens bästa.

Socialstyrelsens rapport⁴ visar att mellan 17 och 31 procent i boenden för vuxna och daglig verksamhet enligt LSS samt boende enligt SoL (0–64 år) inte får bestämma över viktiga saker i sina liv. Detta tyder på en systemisk brist och motverkar LSS principer om goda livsvillkor och att kunna leva som andra, som kan förklaras av att personal saknar kunskap om kommunikation och pedagogik, men som också har en direkt koppling till den höga förekomsten av otillåtna begränsningsåtgärder. Socialstyrelsen konstaterar att det fortfarande återstår mycket arbete för att säkerställa att alla personer med funktionsnedsättning fullt ut kan utöva sitt självbestämmande.

IVO:s rapport ”Att inte få rätten att leva som andra”⁵ förstärker denna bild. Rapporten belyser allvarliga brister i gruppboendestäder där tvångs- och begränsningsåtgärder tillämpas utan individuella bedömningar – en direkt konsekvens av bristande kompetens. I 30 procent av granskade gruppboendestäder gjordes inga individuella behovsbedömningar alls. Dessutom används otillåtna tvångsåtgärder – som inlåsning, övervakning och medicinering utan individens vetskap – i 64 procent av verksamheterna. Risken för sådana åtgärder ökar dramatiskt när brukare inte har förmåga att klaga, säga ifrån eller förstå sina rättigheter. Problemet förvärras ytterligare av att verksamheternas ledning och personal ofta saknar den kompetens som krävs för att hantera dessa situationer.

⁴ [Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Socialstyrelsen lägesrapport 2025.](#)

⁵ [IVO - Att inte få rätten att leva som andra](#)

För att garantera en rättssäker och individbaserad omsorg är det avgörande att kraven på kompetens höjs. Verksamheterna måste säkerställa att personalen har den specifika kunskap som krävs för att bedöma beslutsförmåga etiskt och juridiskt korrekt.

Dessutom kan personalen hamna i en intressekonflikt mellan verksamhetens krav att införa teknik och den enskildes självbestämmande. En sådan situation får inte leda till att personal förväntas "leverera samtycke" för att underlätta verksamheten.

Funktionsrätt Sverige anser att nuvarande kompetenskrav inte är tillräckliga. Det måste finnas särskilda och fastställda kompetenskrav för att göra en bedömning om nedsatt beslutsförmåga, särskilt när ett sådant beslut kan frånta människor deras grundlagsskyddade rättigheter. Vår grundläggande inställning är att det inte ska vara möjligt att frånga samtycke med hänvisning till att en person har nedsatt beslutsförmåga. Om en sådan ordning ändå införs, föreslår vi att bedömningen ska göras av enhetschef eller föreståndare med relevant högskoleutbildning för att säkerställa kvalitet och rättssäkerhet.

Vi instämmer i utredningens bedömning att en persons beslutsförmåga bör bedömas individuellt i varje konkret situation samt att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att ta fram ett metodstöd för att stödja personer med nedsatt beslutsförmåga att uttrycka sin inställning till personuppgiftsbehandling.

Överprövning (10.6)

Funktionsrätt Sverige motsätter oss starkt utredningens förslag att ett beslut om en persons nedsatta beslutsförmåga inte ska betraktas som myndighetsutövning. Om beslutet inte klassas som myndighetsutövning kan det inte överklagas, vilket i praktiken gör individen rättslös.

Ett beslut som fråntar en person dess rättshandlingsförmåga i ett visst avseende är mycket allvarligt och betydande och påverkar direkt grundläggande rättigheter. Därför måste ett sådant beslut kunna överklagas.

Bedömningen av den enskildes beslutsförmåga och inställning bör följas upp (10.9)

Funktionsrätt Sverige delar inte utredningens slutsats att den befintliga regleringen i SoL och LSS är tillräcklig för att säkerställa att bedömningen av den enskildes beslutsförmåga och inställning följs upp. IVO:s rapport⁶ visar att uppföljningar av tvångs- och begränsningsåtgärder brister. Vi anser att det måste regleras tydligt i lag, och föreslår att ett krav på uppföljning av en bedömning av nedsatt beslutsförmåga samt användande av teknik som innebär monitorering, positionering eller sensorering inom sex månader införs i SoLPuL 9 a §. Utan detta riskerar individer att utsättas för integritetskänsliga åtgärder på obestämd tid.

Sammanfattning

Funktionsrätt Sverige delar utredningens grundläggande intention att möjliggöra digital teknik på lika villkor, men vi som vi beskrivit ovan avstyrker vi förslag som riskerar att underminera självbestämmande och integritet för personer som anses ha en nedsatt beslutsförmåga.

Vi ser en överhängande risk för att förslagen, om de genomförs, kommer att leda till att teknik prioriteras framför den mänskliga kontakten. För att lagstiftningen ska vara förenlig med svenska grundprinciper och internationella konventioner måste den utformas med individens rättigheter i centrum, inte verksamheternas. Vi uppmanar därför regeringen att ompröva de mest problematiska förslagen och säkerställa att en eventuell lagstiftning skyddar, snarare än inskränker, rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Funktionsrätt Sverige är berett att bidra med vår breda erfarenhet och kunskap i det fortsatta arbetet och ser gärna att en fortsatt dialog hålls för att säkerställa bästa möjliga resultat för personer med funktionsnedsättning. Vi tipsar även om DART⁷ som i årtionden har jobbat framgångsrikt med att stärka självbestämmandet för personer med funktionsnedsättning och med annorlunda kommunikationssätt

⁶ [IVO - Att inte få rätten att leva som andra](#)

⁷ [Välkommen till Dart](#)

och ibland nedsatt kommunikationsförmåga genom alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). Kommunikationen varierar alltifrån mycket digital till mycket basal som samtalsmatta med bilder, allt beroende av den enskildes kommunikationssätt.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Nicklas Mårtensson
Ordförande